

ЗМІСТ

ВСТУП.....7

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

1.1. Особливості організації навчального процесу у вищій школі.....	10
1.2. Проблема формування професійно-педагогічної культури викладача в умовах ВНЗ.....	14
1.3. Викладач у системі вищої освіти.....	23
1.4. Професійна компетентність викладача в системі професійної освіти.....	28
1.5. Теоретико-методологічні проблеми культури педагогічного спілкування.....	35
Термінологічний словник розділу.....	40
Список використаної літератури.....	41
Контрольні запитання. Завдання.....	44

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ СУБ'ЄКТИ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

2.1. Роль викладача як суб'єкта освітнього процесу.....	45
2.2. Професійна діяльність викладача вищої школи.....	48
2.3. Студент як об'єкт педагогічної діяльності.....	55
Термінологічний словник розділу.....	67
Список використаної літератури.....	68
Контрольні запитання. Завдання.....	69

РОЗДІЛ 3. ФОРМИ Й МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

3.1. Методичні основи підготовки та проведення лекційних занять.....	70
3.2. Методика підготовки та проведення семінарських занять.....	90
3.3. Методика організації та проведення лабораторних і практичних занять.....	103
3.4. Консультування як форма роботи зі студентами.....	108

3.5. Організація самостійної роботи студентів.....	113
Термінологічний словник розділу.....	121
Список використаної літератури.....	122
Контрольні запитання. Завдання.....	124

РОЗДІЛ 4. ВИДИ ТА ПРИЙОМИ АКТИВІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

4.1. Використання сучасних освітніх технологій.....	126
4.2. Застосування сучасних технічних засобів у процесі навчання.....	131
4.3. Дистанційне навчання як самостійний елемент сучасної підготовки студентів.....	136
4.4. Активізація процесу навчання за допомогою проведення ділових ігор.....	142
4.5. Організація навчально-пізнавальної діяльності студентів з використанням нових інформаційних технологій.....	146
Термінологічний словник розділу.....	168
Список використаної літератури.....	169
Контрольні запитання. Завдання.....	171

РОЗДІЛ 5. КЕРІВНИЦТВО Й КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

5.1. Методи контролю знань студентів у вищих навчальних закладах.....	173
5.2. Модульна система організації навчального процесу й рейтинговий контроль знань студентів.....	177
5.3. Організація роботи кураторів груп у вищій школі.....	178
Термінологічний словник розділу.....	184
Список використаної літератури.....	185
Контрольні запитання. Завдання.....	186

РОЗДІЛ 6. НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

6.1. Роль наукової праці в розвитку творчих здібностей студента.....	187
--	-----

6.2. Шляхи та методи залучення студентів до здійснення науково-дослідної роботи.....	191
6.3. Науково-дослідна діяльність студентів магістратури...195	
Термінологічний словник розділу.....	203
Список використаної літератури.....	204
Контрольні запитання. Завдання.....	205

РОЗДІЛ 7. ОСОБЛИВОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

7.1. Сучасні проблеми професійно-педагогічної культури викладача вищої школи зарубіжжя.....	207
7.2. Система вищої освіти в США.....	211
7.3. Система вищої освіти у Великобританії.....	215
7.4. Система вищої освіти у Франції.....	217
7.5. Система вищої освіти в Німеччині.....	218
7.6. Система вищої освіти в Японії.....	220
7.7. Формування професійних навичок у майбутніх фахівців Скандинавії.....	222
7.8. Вивчення й поширення Європейського та світового досвіду як одного з альтернативних методів навчання.....	225
Термінологічний словник розділу.....	231
Список використаної літератури.....	232
Контрольні запитання. Завдання.....	233

РОЗДІЛ 8. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ

8.1. Розвиток вищої освіти в Україні: тенденції, проблеми та шляхи вирішення.....	234
8.2. Адаптація української системи освіти до європейських вимог.....	237
8.3. Стратегія розвитку вищої освіти й забезпечення її якості.....	240
Термінологічний словник розділу.....	245
Список використаної літератури.....	246
Контрольні запитання. Завдання.....	246

ПІСЛЯМОВА.....	247
КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ.....	249
ТЕСТИ.....	251
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	256
АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК.....	259

ВСТУП

Становлення України як самостійної держави, її національне відродження й перехід до ринкових відносин кардинально вплинули на систему вищої освіти. Особливе місце в ній займають висококомпетентні й усебічно розвинені педагоги, рівень якості знань яких має забезпечити соціально-професійні потреби сучасного суспільства.

Процес підготовки нового покоління вчених, здатних ефективно впливати на суспільний розвиток, вимагає докорінного оновлення професійно-педагогічної підготовки викладачів вищих навчальних закладів, обґрунтування нових функцій педагогіки вищої школи. Адже зміни в усіх сферах життя й діяльності людини, активне освоєння культурних цінностей сучасного суспільства об'єктивно вимагають перетворення вищої школи в інститут відтворення й виробництва педагогічної культури. При цьому, які б зміни не відбувалися у вищій школі, усі вони обов'язково стосуються викладача ВНЗ, педагога й ученого, носія наукового знання, культурно-педагогічного досвіду суспільства.

Сучасна педагогіка – комплекс теоретичних і прикладних наук про навчання, виховання, освіту, як спеціально організовані та цілеспрямовані процеси, а також про шляхи їх удосконалення. Це педагогіка сприяння, спільної творчості. Студент – не лише об'єкт навчання й виховання, який протистоїть викладачеві й залежить від нього, він одночасно виступає суб'єктом самоосвіти й самовиховання. Статус об'єкта діяльності передбачає наявність у студента тих соціальних якостей, які вже сформувалися в нього в конкретних соціальних умовах. Статус суб'єкта діяльності передбачає усвідомлення студентом перспектив подальшої особистої діяльності, вияв соціальної активності, саморозвитку й самореалізації.

Як наука педагогіка тісно пов'язана з психологією, котра досліджує психологічні закономірності навчання й виховання (критерії пізнавальних процесів, розумового розвитку), філософією, соціологією й іншими науками, об'єктом вивчення яких є людина. Це зумовлює необхідність уже зі студентської лави готувати студентів до майбутньої викладацької діяльності, що може бути реалізовано через вивчення курсів «Педагогіка вищої шко-

ли», «Методика викладання у вищій школі», «Дидактика вищої школи» та ін.

Навчальний посібник «Методика викладання у вищій школі» включає необхідний матеріал, що дозволяє отримати чітке уявлення про зміст викладацької праці й основні орієнтири її здійснення. Він призначений для студентів старших курсів (магістрантів), дозволяє ознайомити їх з методичними та педагогічними засадами організації навчального процесу, сутністю науково-дослідної роботи у вищому навчальному закладі.

Необхідність появи такого роду посібника зумовлена зростаючими вимогами до рівня загальнокультурної та спеціальної підготовки випускників ВНЗ; цілями підготовки майбутніх фахівців до професійного, компетентного входження на ринок праці з міцно сформованими потребами у постійній професійній самоосвіті й саморозвитку.

В.Г. Кремень у свій час так сформулював завдання реформування системи освіти: «Наше з вами завдання – так модернізувати освіту, щоб якомога повніше передати майбутнім поколінням культурну спадщину й позитивний досвід попередників. Разом з цим, необхідно рішуче відгородити їх від того, що віджило».

Однак педагогічна підготовка викладачів ВНЗ, що задовольняє вимогам навчання й виховання студентів у рамках традиційної освітньої системи сьогодні виявилася малоефективною задля забезпечення дійсного професіоналізму й компетентності майбутніх фахівців.

Основна ідея змін в освіті полягає в об'єднанні досягнень науково-технічного прогресу (програмування, комп'ютеризації, використання інформаційних технологій) з духовним розвитком людини, формуванням її наукового світогляду, культурним збагаченням.

Створення сучасної системи вищої освіти, здатної забезпечити підготовку фахівців, що відповідають цілям науково-технічного й соціального прогресу – першочерговий обов'язок професорсько-викладацького складу й основа наукового потенціалу вищого навчального закладу.

Основними вимогами до сучасного викладача є його фундаментальна наукова підготовка, високий світоглядний і методичний рівень лекцій і практичних занять, сучасне педагогічне

мислення, загальна культура, моральна чистота й гуманістична спрямованість діяльності.

Сьогодні у ВНЗ країни наявний значний науковий потенціал – понад 500 тис. науково-педагогічних працівників. Майже половина з них – доктори й кандидати наук, які забезпечують якість підготовки фахівців, підвищення рівня їхнього професіоналізму та компетентності, світоглядної культури й соціальної відповідальності, формування загальнолюдських цінностей. Узагальнення кращих надбань провідних учених і педагогів представлені у пропонованому навчальному посібнику «Методика викладання у вищій школі».

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

1.1. Особливості організації навчального процесу у вищій школі

У науково-педагогічній літературі та педагогічній практиці поняття «навчальний процес», «процес навчання», «навчання» часто створюють синонімічний ряд. Проте чисельні дослідження, зокрема, С.І. Архангельського, Ю.К. Бабанського, В.І. Бондаря, С.П. Баранова, В.І. Загвязинського, В.В. Краєвського, В.С. Ледньова, І.Я. Лернера, В.І. Лозової, І.В. Малафіїка, В.А. Онищука, В.Ф. Паламарчук, П.І. Підкасистого, О.Я. Савченко, В.О. Слас-тьоніна, М.М. Скаткіна, Г.І. Щукіної, В.В. Ягупова та інших, наголошують на суттєвій відмінності між ними.

У «Сучасному словнику з педагогіки» навчання визначене як «цілеспрямований педагогічний процес організації й стимулювання активної навчально-пізнавальної діяльності учнів з оволодіння науковими знаннями, уміннями й навичками, розвитку творчих здібностей, світогляду, морально-етичних поглядів і переконань» [21, с. 509]. Як бачимо, це, по суті, не визначення навчання, а перелік завдань, які постають у його процесі (оволодіння науковими знаннями, уміннями й навичками, розвиток творчих здібностей, світогляду, морально-етичних поглядів і переконань учнів), а також засобів, за допомогою яких ці завдання вирішуються (організація й стимулювання активної навчально-пізнавальної діяльності учнів). Відтак, у даному підході відображено лише процесуальний характер навчання, а не розкривається його зміст і сутність.

Існують й інші визначення даної категорії. Так, Б.Т. Ліхачов трактує навчання як суспільне явище, сутністю якого є цілеспрямована, організована, систематична передача старшим і засвоєння підростаючим поколінням досвіду суспільних відносин, суспільної свідомості, культури виробничої праці, знань про активне перетворення й охорону навколишнього середовища; як